

ՀԱՄԱՃԱՐԱԿԸ ԵՒ ՄԵՔ

Posted on March 23, 2020 by Keghart

Category: [Opinions](#)

Ժողովուրդ մը դագաղին մէջ
Ու դագաղը Այլահին բեր
Եւ չընդհատուող, չվերջացող
Անօրինակ թաղման թափօր...

Պետրոս Հերեան

Մովսէս Ս. Հերկելեան, Չալքա, Լիբանան 27 Մարտ 2020

Սիրելի ընթերցող՝

Ես ո՛չ համաճարակաբան եմ եւ ոչ ալ բժիշկ: Հոգեբան ալ չեմ: Եւ բնականաբար իմ նմաններուն վերապահուած չէ համաճարակներու մասին կարծիք տալ կամ խրատաբանութիւն ընել, որուն ի սկզբանէ չեմ հաւատացած: Սակայն իբրեւ Լիբանանի քաղաքացիական պատերազմի անդոհանքը ապրած մարդ, կրնամ անդրադառնալ վախի եւ խուճապի մասին, որոնցմէ կը տառապին այսօր մարդկային հսկայական զանգուածներ:

Անձնապէս այս հարցին անդրադառնալու ոչ ծրագիր ունէի եւ ոչ ալ տրամադրութիւն: Առիթը ներկայացաւ երբ Սեւակ Տումանեանի դիմատետրի էջին վրայ, պատահաբար անգամ մը եւս ընթերցեցի եղբօրս՝ Պետիկի վերոյիշեալ քառեակը, որ թէեւ գրուած է Լիբանանի քաղաքացիական պատերազմի դժնդակ օրերուն, սակայն այսօր եւս խիստ ժամանակակից կը հնչէ, յատկապէս ձեզի ծանօթ կարգ մը երկիրներու պարագային: Այն օրերուն երբ արեւմտեան Պէյրութի վիճակը անտանելի դարձաւ եւ «Ազդակ»ը, իր անձնակազմով հարկադրաբար տեղափոխուեցաւ Պուրճ Համուտ, Պետիկը չեկաւ Արեւելեան Պէյրութ, որ համեմատաբար աւելի ապահով շրջան կը համարուէր: Երբ հեռաձայնեցի իրեն (դժուարութեամբ կրցայ կապուիլ հետը) եւ պնդեցի որ անպայման մեր կողմը անցնի, մանաւանդ որ «Ազդակ»ի մէջ ալ պետք ունէին իրեն, ան յամառեցաւ առարկելով, թէ «*Անգամ մըն ալ երբ առիթը պիտի ունենամ պատերազմի մէջ ըլլալու: Կը մնամ «Սպիտակ Տունը», սկզբնաւոր տողոց հետ, որոնց կեանքը նուազ թանկ չէ քան իմս*»:

Սիրելի ընթերցող՝ Պետիկի տուած պատասխանը թող չզարմացնէ քեզ: Այդ օրերուն երբ կուրօրէն նետուած ռումբերը մահ ու աւեր կը սփռէին ամենուրեք ու ամեն վայրկեան, (իմ սերունդի տղաքը կրնան վկայել այս մասին) մենք ոչ միայն ընտելացած էինք պատերազմական վիճակին, այլեւ մտերմացած՝ մահուան հետ: Վախի ու անդոհանքի սահմանները անցած էին, որովհետեւ փորձը ցոյց կու տար որ տագնապահար ըլլալն ու խուճապի մատնուիլը ոչ օգուտ կը բերէր եւ ոչ ալ հարցեր կը լուծէր: Այսօր թէ վտանգի տեսակն ու տարողութիւնը եւ թէ բնոյթը տարբեր են: Հարցը միջազգային է, մահուան վտանգը շատ աւելի նուազ ու պաշտպանուիլը համեմատաբար աւելի հեշտ ու դիւրին: Այնպէս որ կարիք չկայ տագնապը անդոհանքի վերածելու եւ խուճապի մատնուելու:

Եկեք փիլիսոփայօրէն մօտենանք հարցին եւ ընդունինք որ այս մէկը թէև

պարտադրուած սակայն հետաքրքրական ապրելաձեւ մըն է ի վերջո, եւ գուցէ նաեւ «անհրաժեշտ» փորձառութիւն մը մեր կեանքի մէջ: Այո՛ **«Անգամ մըն ալ ե՞րբ առիթը պիտի ունենանք նման անախորժ ու անորոշ կացութեան մէջ ըլլալու»:** Մեզմէ իւրաքանչիւրը ու՛ր ալ գտնուի այսօր հարակադրուած է զգոյշ ըլլալու եւ սահմանափակելու կեանքի վայելքներն ու զրկուլու՝ առօրեայ հաճոյքներէն: Արդեօք արժէ՞ այսքան տագնապի մատնուիլ եւ կամ ենթարկուիլ ընկճախտի սահմուկացուցիչ վիճակին: Մասնագետները կ'ըսեն թէ խուճապի մատնուելու հիմնական պատճառներ չկան, որովհետեւ այս համաճարակը ներկայացուածին չափ վտանգաւոր ու ճակատագրական չէ համեմատած նախկիններուն: Նկատի առէք որ ընկճախտը շատ աւելի վնաս կրնայ պատճառել անհատին քան անոր պատճառը հանդիսացող համաճարակը: Թէեւ իւրաքանչիւր անհատ տարբեր ձեւով, տարբեր տարողութեամբ ու տարբեր տրամաբանութեամբ կը դիմագրաւէ ու կը հակադարձէ տիրող համաճարակային կացութեան, այնուամենայնիւ հարկաւոր է ընդունիլ ճշմարտութիւնը ու գործակցիլ իշխանութիւններու հետ:

Խնդիրը այն է թէ բոլոր տեսակի լրատուամիջոցները հակամետ են շատ աւելի ժխտական լուրեր տարածելու քան՝ դրական: Յաճախ կը չափազանցեն նաեւ անոնք: Այս մէկը նորութիւն չէ, այլ լրատուամիջոցներու նկարագրին մաս կը կազմէ կարծեք: Այս պարագային, **Չինաստանի համաճարակի վրայ հակակշիռ հաստատած ըլլալու, ապաքինուածներու եւ կամ յայտնաբերուած դեղամիջոցներու մասին** շատ աւելի նուազ կը խօսուի քան՝ համաշխարհային գետնի վրայ արագօրէն տարածուող աղետի մասին: Միայն մէկ անգամ լսեցի թէ համաճարակները հսկայական աւեր պատճառելով հանդերձ, ժամանակի ընթացքին կը տկարանան ու ի վերջոյ կը մարին: Այդպէս եղած է ամբողջ պատմութեան ընթացքին: Ինչո՞ւ կը յիշուին ու կը շեշտուին համաճարակներու գործած հսկայական աւերներն ու մարդկային կորուստները եւ հանգամանօրէն ու ամենայն լրջութեամբ չեն քննարկուիր անոնցմէ ստացուած դասերն ու մանաւա՛նդ պաշտպանուելու ժամանակակից միջոցներն ու ձեւերը, որոնք աւելի յոյս ու կորով պիտի ներշնչէին ժողովուրդներուն: Դեռեւս քիչ առաջ հաղորդեցին, որ ոչ միայն շաբաթ մը ի վեր Չինաստանի ժողովուրդին մէջ նոր վարակում չէ արձանագրուած. այլեւ ամենակարեւորը համաճարակի կեդրոնը հանդիսացող Ուհան քաղաքի «Մեթրոն» սկսած է գործել եւ ժողովուրդը ազատ շարժելու իրաւունք ստացած է: Իսկ Իտալիոյ պարագային մահացածներու կողքին հազարաւոր բուժուողներ կան, որոնց մասին գրեթէ չի խօսուիր:

Առ այդ կ'ուզեմ տեղեկացնել որ հին աշխարհի ժողովուրդներէն շատեր պաշտպանուելու համար համաճարակներէ փորձառաբար ձեռք բերած էին միջոցներ: Օրինակի համար Հին Եգիպտական բժիշկները, մարդուժի առողջութիւնը երաշխաւորելու, յատկապէս համաճարակներէ պաշտպանուելու համար, նախ՝ իւրաքանչիւր ստրուկի վիզէն պճեղ մը սխտոր կը կախէին եւ ապա առատօրէն սխտոր կը կերցնէին անոնց: Այս պատճառով Նեղոսի գոյգ ափերուն ամենէն շատ սխտոր կը

ցանէին, որովհետեւ հազարամեակներու Փարսոնական այդ հսկայ մշակոյթի զարգացումն ու գոյատեւումը պամանաւորուած էր ստրուկներու առողջութեամբ: Իսկ հնդիկները մինչև հիմա, չափազանց շատ կծու կ'ուտեն (կ'օգտագործեն բոլոր տեսակի կծու բանջարեղէններն ու համեմները) վարակիչ հիւանդութիւններէ պաշտպանուլու համար: Նոյն նպատակով Վերածնունդի շրջանին Ֆրանսայի թագաւորն ու թագուհին քնանալէ առաջ ոսկեայ գեղեցիկ տուփիկներու մէջէն կը հանէին պճեղ մը սխտոր, կուլ կու տային եւ ապա միայն կը մտնէին անկողին:

Իմ գիտակից ընթերցող, յանկարծ չկարծես թէ հաւակնութիւն ունիմ հաւատալու թէ սխտորը եւ կամ կծու բանջարեղէններն ու համեմները համաճարակները բուժելու եւ կամ վերացնելու յատկութիւն ունին: Ընդհակարակը գիտականօրէն ապացուցուած չէ այս մէկը, թէեւ շատեր կ'ընդունին որ կծու բանջարեղէններն ու համեմները օգտակար են, եւ հնարաւոր է նաեւ որ մարդու դիմադրողականութիւնը աւելցնեն:

Բոլոր պարագաներուն համաճարակներու պատմութիւնը լեցուն է աղետաբեր հետեւանքներով, նաև՝ հոգեբանական առումով: Դեռևս մօտիկ անցեալին, Եղեռնէն ետք, Հայաստանի անկախութեան օրերուն իսկ, հայրենի ժողովուրդը դիմագրաւեց «թիֆոյիտ»ի մահաբեր ու համատարած համաճարակ մը, որուն զոհ գնաց նաեւ Արամ Մանուկեանի նման հերոս մը: Իսկ մուսալեռցիք երբ եկան ու հաստատուեցան Այնճար, տարածաշրջանի ճախճախոտ ու վատառողջ մթնոլորտի հետեւանքով բռնուեցան «մալարեայ»ի սարսափելի համաճարակին, որուն վտանգը այնքան մեծ էր, որ մեր ծնողները կը վկայեն թէ կը պատահէր որ օրական տասնեակներով մարդ կը թաղէին: Այն ատեն չկային պէտք եղած բուժման կեդրոններն ու դեղամիջոցները եւ այդ պատճառով ալ «թիֆոյիտ»ն ու «մալարեան» շատ աւելի խոցելի էին քան՝ մերօրեայ «քորոնա» կոչուածը: Երկու պարագաներուն ալ թէեւ բազմաթիւ զոհեր եղան, սակայն ժամանակը իր դերը կատարեց, ժողովուրդը կազդուրուեցաւ ու գոյատեւեց: Կ'ըսեն թէ այս մէկն ալ վաղ թէ ուշ պիտի մարի, սակայն կը շահի այն հասարակութիւնը որ առանց խուճապի կը դիմագրաւէ կացութիւնը եւ նուազագոյն զոհերով դուրս կու գայ միջազգային տարողութիւն ստացած այս աղետէն:

Հայաստանը (ինչ որ տեղ նաև Լիբանանը), այսօր իրենց կազմակերպուածութեամբ աւելի լաւ պաշտպանուած կը թուին ըլլալ, քան՝ եւրոպական շարք մը երկիրներ:

Հակառակ անոր որ երեւութապէս աշխարհը սկսած է վերածուիլ «**չընդհատուող ու չվերջացող անօրինակ թաղման թափօր**»ի, եկեք ինչայնք մեր ջիղերուն, մեր առողջութեան, նախ անոր համար որ վտանգն ու աղետը այնքան մեծ ու մտահոգիչ չեն թուիր ըլլալ, ապա ի նկատի ունենանք որ զգուշութիւնը վախկոտութիւն չէ եւ ոչ ալ համարձակութիւնն ու մասնագիտական թելադրանքները չգործադրելը՝ քաջութիւն:

There are no comments yet.